

**НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА**

**МАРЯНЯН АРТУР ГРАЧЯЙОВИЧ**

УДК 342.9

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗДІЙСНЕННЯ  
КОНТРОЛЬНО-НАГЛЯДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛАМИ  
ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;  
фінансове право; інформаційне право

**Автореферат  
дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата  
юридичних наук**

**Київ – 2025**

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Науково-дослідному інституті публічного права

**Науковий керівник**

кандидат юридичних наук

**Гагач Віталій Анатолійович,**

Науково-дослідний інститут публічного права,

докторант

**Офіційні опоненти:**

доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України

**Сербин Руслан Андрійович,**

Головне управління Національної поліції в Луганській області,

начальник

доктор юридичних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України

**Дрозд Олексій Юрійович,**

Бюро економічної безпеки України,

керівник Департаменту організаційного забезпечення діяльності

Захист відбудеться «11» січня 2025 року о 9<sup>00</sup> годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.503.01 Науково-дослідного інституту публічного права за адресою: 03037, м. Київ, проспект Повітряних Сил, 31

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Науково-дослідного інституту публічного права за адресою: 03035, м. Київ, вул. Георгія Кірпи, 2А

Автореферат розісланий «9» грудня 2024 року

Учений секретар  
спеціалізованої вченої ради

Ксенія КУРКОВА

## ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

**Обґрунтування вибору теми дослідження.** З моменту створення в Україні Національної поліції та поступового впровадження сервісно орієнтованої концепції Community Policing у практику правоохоронної діяльності намітився перехід від переважно репресивних заходів впливу органів правопорядку до ранньої профілактики правопорушень, а також встановлення довірчих відносин між поліцією та населенням. Ці концептуальні зміни у сфері забезпечення публічної безпеки й порядку стають дедалі очевидними під час розгляду особливостей реалізації контрольної-наглядової діяльності, які в контексті діяльності підрозділів превентивної поліції демонструють найбільшу ефективність у попередженні антигромадських виявів. Причому за сучасних умов контрольної-наглядової діяльності підрозділів превентивної діяльності Національної поліції України набуває особливої значущості з огляду на: зростання рівня сімейно-побутового насильства, що багато в чому пов'язується з поширеністю посттравматичного стресового розладу (зокрема в населених пунктах, що систематично зазнають ракетних обстрілів); загальне зниження рівня життя населення, викликане повномасштабним військовим вторгненням в Україну, а також тривалими наслідками постковідного відновлення економіки; недостатню забезпеченість низки соціальних послуг для вразливих верств населення; культивування нігілістичних поглядів на державу та право, популяризацію кримінальної субкультури серед молоді, що формує негативне ставлення до правової культури; зниження довіри до органів правопорядку, що послаблює превентивний потенціал державних інститутів та уповільнює впровадження сервісно орієнтованих моделей поліцейської діяльності.

Поєднання цих та низки інших факторів становить серйозну загрозу для публічної безпеки й порядку, а в разі їх ігнорування ця загроза може стати довгостроковою та набути системного характеру. До ускладнення ситуації призводить і те, що за наявності значного масиву нормативно-правових актів у сфері контрольної-наглядової діяльності донині не розв'язано низку істотних проблем адміністративного законодавства, що знижують ефективність превентивних механізмів. Зазначене засвідчує потребу в науковому осмисленні адміністративно-правових засад здійснення контрольної-наглядової діяльності підрозділами превентивної діяльності Національної поліції, які відповідно до вимог принципу науковості формують основу для якісного вдосконалення чинного законодавства в цій сфері. Крім того, адміністративно-правові засади здійснення контрольної-наглядової діяльності підрозділами превентивної діяльності Національної поліції донині не слугували предметом комплексного дослідження на рівні дисертаційної праці.

*Зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями.* Теоретико-методологічну основу дослідження становлять наукові праці юристів-адміністративістів, які вже ґрунтовно розкривали окремі аспекти змісту адміністративно-правових засад здійснення контрольної-наглядової діяльності підрозділами превентивної діяльності Національної поліції, зокрема таких як

Д. А. Арутюнян, Т. О. Байрачна, О. В. Батраченко, І. В. Беспалий, Т. В. Білобров, А. В. Боровик, Д. О. Булатін, І. О. Волокітенко, В. С. Воюцька, В. А. Гагач, Н. Л. Губерська, В. Ю. Дерзська, О. В. Джафарова, К. В. Довгунь, О.Ю. Дрозд, Д. С. Дронік, С. С. Єсімов, Є. С. Зеленський, Д. А. Зінченко, І. В. Іщенко, О. М. Карпенко, Д. К. Катрич, О. Ф. Кобзар, Р. С. Козьяков, О. М. Кройтор, Я. О. Лакійчук, І. Б. Мачуська, В. О. Михайлов, А. А. Нікітін, Д. Г. Оверченко, Г. Р. Парханов, І. В. Патерило, Р. А. Сербин, А. М. Сердюк, А. О. Собакарь, В. С. Сулацький, В. А. Троян, Г. В. Фоміч, В. Л. Целенко, С. О. Шатрава, В. М. Шевченко, К. В. Шкарупа, М. О. Щирук та ін. Наукові напрацювання цих та інших учених і дослідників засвідчують наявність теоретичного фундаменту, на якому може бути сформовано сучасне наукове розуміння змісту адміністративно-правових засад здійснення контрольно-наглядової діяльності підрозділами превентивної діяльності Національної поліції.

**Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.** Дисертаційне дослідження відповідає основним положенням Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021; Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020; Концепції розвитку електронного урядування в Україні, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2012 року № 333-р; Концепції розвитку системи надання адміністративних послуг органами виконавчої влади, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 лютого 2006 року № 90-р. Дисертацію виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0120U105390).

**Мета і завдання дослідження.** *Мета* роботи полягає в розв'язанні наукового завдання стосовно визначення та опису адміністративно-правових засад здійснення контрольно-наглядової діяльності підрозділами превентивної діяльності Національної поліції.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких *завдань*:

- визначити поняття та розкрити сутність контрольно-наглядової діяльності, що здійснюється підрозділами превентивної діяльності Національної поліції;
- здійснити опис нормативно-правових засад здійснення контрольно-наглядової діяльності підрозділами превентивної діяльності Національної поліції;
- визначити адміністративно-правовий статус підрозділів превентивної діяльності та місце останніх у системі Національної поліції;
- розкрити зміст основних видів і принципів контрольно-наглядової діяльності, що здійснюється підрозділами превентивної діяльності Національної поліції;
- сформулювати поняття та розкрити зміст адміністративних процедур здійснення контрольно-наглядової діяльності підрозділами превентивної діяльності Національної поліції;

- розкрити адміністративно-правові інструменти здійснення контрольної-наглядової діяльності підрозділами превентивної діяльності Національної поліції;
- схарактеризувати гарантії забезпечення законності під час здійснення контрольної-наглядової діяльності підрозділами превентивної діяльності Національної поліції;
- з'ясувати особливості взаємодії підрозділів превентивної діяльності з територіальними громадами та юридичними особами публічного права щодо здійснення контрольної-наглядової діяльності;
- встановити і розкрити правові й організаційні напрями вдосконалення адміністративно-правового регулювання здійснення контрольної-наглядової діяльності підрозділами превентивної діяльності Національної поліції.

*Об'єктом дослідження* є суспільні відносини, що виникають під час реалізації контрольної-наглядової діяльності підрозділами превентивної діяльності Національної поліції.

*Предмет дослідження* – адміністративно-правові засади здійснення контрольної-наглядової діяльності підрозділами превентивної діяльності Національної поліції.

**Методи дослідження.** У дисертаційному дослідженні використано сукупність як загальнонаукових, так і спеціальних методів і прийомів наукового пізнання. Методи *аналізу* та *синтезу* дозволили проаналізувати сутнісний зміст контрольної-наглядової діяльності, що здійснюється підрозділами превентивної діяльності Національної поліції (підрозділ 1.1), адміністративно-правовий статус цих підрозділів (підрозділ 1.3). *Логіко-семантичний* метод дозволив поглибити понятійно-категоріальний апарат (розділи 1, 2). *Системно-структурний* метод дозволив проаналізувати комплексний зміст контрольної-наглядової діяльності, що здійснюється підрозділами превентивної діяльності (підрозділ 3.1), а також уточнити місце підрозділів превентивної діяльності в системі Національної поліції (підрозділ 1.3). Методи *класифікації* та *групування* сприяли аналізу нормативно-правових актів (підрозділ 1.2), принципів (підрозділ 1.4), адміністративних процедур та інструментів здійснення контрольної-наглядової діяльності підрозділами превентивної діяльності, а також складових адміністративно-правового статусу підрозділів превентивної діяльності (підрозділ 1.3). *Формально-юридичний* метод і метод *логічного аналізу* дали змогу дослідити систему нормативно-правових засад здійснення контрольної-наглядової діяльності підрозділами превентивної діяльності (підрозділ 1.2), а також систему видів і принципів контрольної-наглядової діяльності, що здійснюється підрозділами превентивної діяльності (підрозділ 1.4), систему адміністративних процедур та інструментів здійснення контрольної-наглядової діяльності підрозділами превентивної діяльності (підрозділи 2.1, 2.2). Методи *моделювання* та *прогнозування* використано під час розроблення пропозицій і рекомендацій, спрямованих на вдосконалення адміністративно-правових засад контрольної-наглядової діяльності підрозділів превентивної діяльності (підрозділ 3.2).

**Наукова новизна отриманих результатів** полягає в тому, що дисертаційна робота є одним з перших в адміністративній науці комплексних досліджень,

присвячених визначенню адміністративно-правових засад здійснення контрольної-наглядової діяльності підрозділами превентивної діяльності Національної поліції. У результаті дослідження було сформульовано й обґрунтовано низку нових концептуальних положень, що мають важливе теоретичне та практичне значення, а саме:

*у перше:*

– комплексно розкрито зміст і структуру адміністративно-правових інструментів здійснення контрольної-наглядової діяльності підрозділами превентивної діяльності Національної поліції як системно організованої сукупності організаційно-розпорядчих (нормативно-правові й ненормативні акти; планування та координація превентивних заходів), правозастосовних і процедурних (перевірки й інспекції; складання протоколів про адміністративні правопорушення; винесення приписів, попереджень і постанов; застосування заходів адміністративного примусу), інформаційно-аналітичних (моніторинг криміногенної обстановки; інформаційно-комунікаційна взаємодія з іншими органами публічної служби; попереднє виявлення потенційних порушників), консультативно-просвітницьких (правова просвіта й освітні заходи; індивідуальна профілактична робота) заходів, що застосовуються в межах законодавчо окресленої компетенції з метою виявлення, попередження та припинення правопорушень, а також забезпечення публічного порядку й безпеки, захисту прав і свобод людини та громадянина;

– розроблено комплексний підхід до наукового розуміння гарантій забезпечення законності під час здійснення контрольної-наглядової діяльності підрозділами превентивної діяльності Нацполіції, що поділяються на дві групи: по-перше, загальні (зокрема політичні, соціально-економічні, ідеологічні); по-друге, спеціальні (нормативно-правові, організаційні, процедурно-процесуальні, невідворотність юридичної відповідальності);

– обґрунтовано потребу в удосконаленні адміністративно-правового регулювання здійснення контрольної-наглядової діяльності підрозділами превентивної діяльності Національної поліції на підставі створення та затвердження Стратегії підвищення ефективності превентивної діяльності Національної поліції до 2030 року, що має стати основним концептуально-стратегічним актом у цій сфері, який сприятиме впровадженню інноваційних технологічних рішень у реалізації контрольної-наглядової функції (Big Data, GIS-технології, предикативна аналітика), визначатиме план нормативно-правових та інших заходів з удосконалення законодавства, інституційної основи та практики реалізації вказаної функції. На виконання завдань пропонованої Стратегії наведено конкретні пропозиції щодо: створення та прийняття Закону України «Про контрольну-наглядову діяльність», доповнення Закону України «Про Національну поліцію» статтею 24-1 «Повноваження поліції у сфері превентивної діяльності»; створення і затвердження загального Порядку здійснення превентивної діяльності; створення постійної експертно-консультативної групи при МВС (чи Національній поліції), який здійснюватиме науково-дослідне забезпечення оптимізації превентивної діяльності поліції;

*удосконалено:*

– наукове розуміння нормативно-правових засад здійснення контрольно-наглядової діяльності підрозділами превентивної діяльності Національної поліції як сучасної системи, яку становлять засади таких рівнів: по-перше, конституційний; по-друге, міжнародно-правовий (загальні та спеціальні акти у сфері прав людини; акти у сфері запобігання та протидії окремим протиправним діям); по-третє, законодавчий (акти, що забезпечують юридичну визначеність управлінської діяльності підрозділів превентивної діяльності; акти, що регламентують правовий режим контролю й нагляду; акти, що визначають особливі правові режими); по-четверте, підзаконний (акти Президента України, Уряду, МВС України і Національної поліції);

– теоретичні положення щодо сутності та змісту адміністративно-правового статусу підрозділів превентивної діяльності Національної поліції, що являє собою фундаментальну юридичну конструкцію, яка виражає сукупність закріплених у нормативно-правових актах якісних характеристик (цілей, завдань, функцій, компетенції, а також прав, обов'язків і особливостей відповідальності) зазначених суб'єктів владних повноважень, їх посадових осіб, комплексно визначаючи їх організаційно-інституційне становище й потенціал взаємодії з іншими суб'єктами в системі Національної поліції та поза нею – з іншими суб'єктами адміністративного права;

– розуміння адміністративних процедур здійснення контрольно-наглядової діяльності підрозділами превентивної діяльності Національної поліції як нормативно передбаченого, регламентованого та процесуально структурованого комплексу адміністративно-правових дій, що вчиняються уповноваженими посадовими особами зазначеного органу з метою попередження правопорушень, забезпечення громадської безпеки та підтримання правопорядку;

*дістали подальшого розвитку:*

– наукові погляди на сутність контрольно-наглядової діяльності підрозділів превентивної діяльності Національної поліції як регламентованої чинним законодавством, узгодженої з принципами права комплексної управлінської діяльності (у межах предмета відання), здійснюваної цим суб'єктом на регулярній основі для забезпечення публічної безпеки й порядку, захисту прав, свобод і законних інтересів громадян, передбачаючи використання у своїй діяльності методів і засобів контролю (нагляду);

– характеристика видів і принципів контрольно-наглядової діяльності підрозділів превентивної діяльності Національної поліції. Обґрунтовано, що перелік видів цієї діяльності доцільно розглядати залежно від напрямів реалізації контрольно-наглядової функції Національної поліції з урахуванням принципів, якими слід вважати науково обґрунтовані, нормативно закріплені основоположні установки (засадничі ідеї) правового та морально-етичного характеру, що спрямовують і своїми вимогами регулюють реалізацію повноважень підрозділів превентивної діяльності в межах планування, організації та здійснення заходів контрольно-наглядової діяльності, відображаючи накопичений досвід відповідної управлінської діяльності, забезпечуючи її правомірність, ефективність та

узгодженість з метою забезпечення правопорядку, захисту прав і свобод громадян, сприяючи зміцненню публічної безпеки відповідно до мети й завдань діяльності Національної поліції;

– розуміння основних форм і способів взаємодії підрозділів превентивної діяльності з територіальними громадами та юридичними особам публічного права щодо здійснення контрольної-наглядової діяльності, а також основних актуальних проблем, які унеможливають таку взаємодію згідно із засадами Community-Oriented Policing (дефіцит ресурсів територіальних громад; відсутність комплексного нормативно-правового забезпечення такої взаємодії), та заходів, які сприятимуть розв'язанню виявлених проблем (участь територіальних громад у грантових програмах із посилення публічної безпеки й порядку на локальному рівні; створення на рівні МВС, Міністерства розвитку громад та територій України, Асоціації міст України типових меморандумів, у яких будуть чітко регламентовані алгоритми здійснення взаємодії в межах контрольної-наглядової діяльності).

**Практичне значення отриманих результатів** полягає в тому, що науково-теоретичні положення, висновки, рекомендації та пропозиції, викладені в дисертаційному дослідженні, можуть бути використані у:

– *науково-дослідній діяльності* – для подальшого наукового вивчення проблематики здійснення контрольної-наглядових заходів підрозділами превентивної діяльності Національної поліції (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права);

– *правотворчості* – у межах удосконалення вітчизняного законодавства у сфері здійснення контрольної-наглядових заходів підрозділами превентивної діяльності Національної поліції;

– *правозастосуванні* – для оптимізації практики реалізації підрозділами превентивної діяльності Національної поліції контрольної-наглядових повноважень і реалізації таких повноважень разом з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, юридичними особами публічного права;

– *освітньому процесі* – під час розроблення навчально-методичного забезпечення та викладання навчальних дисциплін «Судові та правоохоронні органи», «Адміністративне право України», «Адміністративна відповідальність», «Контроль і нагляд у державному управлінні».

**Апробація матеріалів дисертації.** Підсумки розроблення проблеми загалом, окремих її аспектів, одержані узагальнення та висновки було оприлюднено на таких конференціях: «Взаємодія публічного та приватного права: сучасні проблеми та виклики» (м. Київ, 21–22 лютого 2022 р.), «Тенденції та перспективи розвитку юридичної науки сьогодні» (м. Київ, 16–17 квітня 2024 р.).

**Структура та обсяг дисертації** відповідають предмету, меті, завданням і методології дослідження. Робота складається із вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний



обсяг дисертації становить 225 сторінок. Робота містить список використаних джерел із 200 найменувань на 25 сторінках.

## ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено мету й завдання, об'єкт і предмет наукової роботи, окреслено методологічне підґрунтя, розкрито наукову новизну, висвітлено практичне значення та апробацію отриманих результатів, зазначено структуру й обсяг дисертації.

**Розділ 1 «Загальна характеристика здійснення контрольно-наглядової діяльності підрозділами превентивної діяльності Національної поліції»** містить чотири підрозділи.

У *підрозділі 1.1 «Поняття та сутність контрольно-наглядової діяльності, що здійснюється підрозділами превентивної діяльності Національної поліції»* встановлено, що контрольно-наглядова діяльність підрозділів превентивної діяльності Національної поліції характеризується сукупністю унікальних концептуальних рис, серед яких виокремлено такі: є елементом правопорядку (регламентується чинним законодавством та узгоджується із принципами й нормами права) та особливим виразом окремої форми здійснення функцій держави; є адміністративно-правовою діяльністю, що об'єктивується в системі публічного адміністрування України та має державно-владний характер; має конкретну мету, виконує комплекс завдань і функцій; охоплює сфери суспільного життя, які окреслюються предметом відання відповідних підрозділів превентивної діяльності; має особливий суб'єктний склад, охоплюючи суб'єкти, що здійснюють контрольно-наглядові заходи й адресатів цих заходів; має організуючий характер тощо. Критичний аналіз цих характеристик дозволяє осмислити контрольно-наглядову діяльність підрозділів превентивної діяльності в якості комплексного адміністративно-правового явища, спрямованого на підтримку правопорядку та забезпечення публічної безпеки. З огляду на ці особливості відповідна діяльність є строго регламентованою чинним законодавством адміністративно-правовою діяльністю Нацполіції, яка здійснюється відповідно до принципів права, що в сукупності забезпечує її правомірність, законність, передбачуваність і сприяє підтриманню правопорядку в Україні, як у сучасній правовій та демократичній країні. Розглядаючи цю діяльність у теоретико-практичному аспекті, передусім слід брати до уваги той факт, що вона, будучи елементом системи публічного адміністрування у сфері правоохорони, є формою реалізації державних функцій у відповідній сфері, поєднуючи в собі адміністративно-правовий, державно-владний характер, а також, будучи спрямованою на формування (шляхом використання сукупності правових та інших інструментів контролю та нагляду) комплексу умов, за яких можливий правопорядок як найважливіший чинник належного (гармонійного) співжиття членів суспільства. Ця діяльність має чітко визначену цільову спрямованість, яка охоплює виконання комплексу завдань, спрямованих на запобігання, виявлення та усунення правопорушень, а також факторів, що сприяють їх виникненню або перетворенню в злочинну діяльність.

Для забезпечення більш ефективного досягнення цих цілей контрольно-наглядова діяльність виконує низку функцій, кожна з яких підсилює вплив контрольно-наглядових заходів на суспільні відносини та суб'єктів права.

У підрозділі 1.2 *«Нормативно-правові засади здійснення контрольно-наглядової діяльності підрозділами превентивної діяльності Національної поліції»* встановлено, що учені, розглядаючи основи превентивної діяльності Національної поліції загалом і контрольно-наглядової діяльності цього суб'єкта владних повноважень зокрема, поняття «правові засади діяльності» фактично ототожнюють з нормативно-правовими засадами діяльності, які є окремим видом правових засад. Нормативно-правові засади здійснення контрольно-наглядової діяльності підрозділами превентивної діяльності Національної поліції об'єктивуються на таких рівнях: по-перше, конституційний рівень, адже в Конституції регламентуються засади діяльності органів публічної служби, проголошуються права, свободи людини та громадянина, які мають урахуватись під час контрольно-наглядової діяльності; по-друге, міжнародно-правовий рівень, який умовно поділяється на такі групи міжнародно-правових актів: міжнародно-правові акти у сфері прав людини, у сфері запобігання та протидії окремим протиправним діям; по-третє, законодавчий рівень, а саме: 1) загальні акти, що забезпечують юридичну визначеність управлінської діяльності підрозділів превентивної діяльності (Закон України «Про Національну поліцію», Кодекс України про адміністративну діяльність); 2) спеціальні акти, що регламентують правовий режим контролю та нагляду (закони «Про адміністративні послуги», «Про адміністративну процедуру», «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності»); 3) особливі законодавчі акти, що визначають особливі правові режими (закони «Про запобігання корупції», «Про дорожній рух», «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі», «Про запобігання та протидію домашньому насильству» та ін.); по-четверте, підзаконний рівень, якими охоплюються відповідні акти Президента України (зокрема, Укази № 96/2016, № 392/2020, № 119/2021 та ін.), Кабінету Міністрів України (передусім постанови 1992 року № 576, 2007 року № 795, 2011 року № 1098, 2015 року № 730, № 877, 2016 року № 907 та ін.), МВС України (накази, що затверджують Положення про Національну поліцію, інструкції та порядки у сфері контролю й нагляду) та Національної поліції (накази, якими затверджуються положення про підрозділи превентивної діяльності).

У підрозділі 1.3 *«Адміністративно-правовий статус підрозділів превентивної діяльності та місце їх у системі Національної поліції»* обґрунтовано, що адміністративно-правовий статус розглядуваного суб'єкта (також їх посадових осіб) є фундаментальною юридичною конструкцією, яка виражає сукупність закріплених у нормативно-правових актах якісних характеристик, комплексно визначаючи їх організаційно-інституційне становище та потенціал взаємодії з іншими суб'єктами в системі Національної поліції та поза нею – з іншими суб'єктами адміністративного права. Структурно ця юридична конструкція поділяється на такі блоки: по-перше, цільовий, що об'єднує мету,

завдання і функції; по-друге, компетенційний, який охоплює предмет відання, права, обов'язки й особливі обмеження як адміністративно-правового, так і конституційно-правового характеру; по-третє, відповідальності.

Встановлено, що в адміністративно-правовому контексті підрозділи превентивної діяльності є центральною ланкою, яка консолідує основні публічно-правові інструменти впливу на потенційно криміногенні фактори та соціальне середовище загалом. Тому їх місце в структурі Національної поліції зумовлене багаторівневою компетенцією (зокрема, профілактичні програми, контроль і нагляд, застосування заходів адміністративного впливу) та підвищеною відповідальністю (як за власну службову діяльність, так і за результативність публічної превенції). Таким чином, превентивна функція, що реалізується через відповідні спеціалізовані підрозділи, не лише задає вектор розвитку правоохоронної системи, а й визначає стратегічний пріоритет всієї поліцейської діяльності – формування безпечного соціального середовища та зміцнення довіри суспільства до органів правопорядку.

У підрозділі 1.4 *«Основні види та принципи контрольної-наглядової діяльності, що здійснюється підрозділами превентивної діяльності Національної поліції»* зауважено, що контрольні та наглядові заходи в межах превентивного спрямування Національної поліції не можуть обмежуватися сталою та остаточною типологією. Подібне різноманіття пояснюється наявністю численних чинників, які визначають особливості реалізації цієї управлінської функції. У межах формування та наукового обґрунтування видових характеристик контрольної діяльності слід зберігати рівновагу між фундаментальністю теоретичних підходів і практичною цінністю відповідних класифікацій. Окреслений баланс ґрунтується на таких закономірностях: що більш деталізованою є класифікація з теоретичної точки зору, тим складнішим є її застосування на практиці, а отже, необхідно прагнути до створення таких класифікацій, які одночасно відображають різноманіття теоретичних аспектів і залишаються зручними для практичного використання в діяльності поліції. Водночас в окресленій площині проблеми доцільно наголосити на значущості практичного потенціалу наукових розвідок, адже саме вони дають змогу комплексно проаналізувати специфіку взаємодії контрольних і наглядових заходів з різноманітними умовами функціонування Національної поліції, а також віднайти найбільш ефективні методики та механізми реалізації зазначених управлінських завдань.

Зазначено, що сучасні принципи контрольної-наглядової діяльності підрозділів превентивної діяльності Національної поліції формують засадничий правовий компонент адміністративно-правового інструментарію для реалізації превентивної функції поліції. Як особлива юридична конструкція ці засади виражають низку характерних рис. По-перше, вони ґрунтуються на нормативно-правових положеннях адміністративного права, досвіді й досягненнях різних наукових напрямів (загальноправового, адміністративно-правового, економічного тощо), а також практиці планування та реалізації контрольної-наглядових процедур. По-друге, означеним принципам притаманна орієнтація на уніфікацію підходів до виконання контрольних повноважень у превентивній роботі

Національної поліції по всій території України. По-третє, вони прямо чи опосередковано інституціоналізують нормативні й етичні стандарти, на яких базується діяльність органів поліції загалом і підрозділів превентивної роботи зокрема. По-четверте, у них відображено пріоритетні (стратегічні, концептуальні) цілі, що полягають у гарантованому захисті громадян і посиленні правопорядку в державі. По-п'яте, зазначені принципи формують професійні й моральні зобов'язання поліцейських перед суспільством і державою щодо сумлінного виконання ними своїх посадових функцій, включно з пошаною до людської гідності, дотриманням прав людини та пріоритетом суспільних інтересів. По-шосте, вони дають змогу оперативним чином трансформувати контрольню-наглядову діяльність з урахуванням динаміки обставин у сфері правопорядку. По-сьоме, ці засади встановлюють рівновагу між нормами адміністративного законодавства, публічними інтересами та фундаментальними людськими правами. По-восьме, вони становлять певну систему, що об'єднує як загальноправові підвалини (інтегрують контрольню-наглядову діяльність у загальну структуру правопорядку), так і спеціальні принципи, покликані забезпечити відповідність управлінських дій підрозділів превентивної діяльності вимогам і завданням адміністративного права України.

**Розділ 2 «Організація здійснення контрольню-наглядової діяльності підрозділами превентивної діяльності Національної поліції»** містить три підрозділи.

У підрозділі 2.1 *«Адміністративні процедури здійснення контрольню-наглядової діяльності підрозділами превентивної діяльності Національної поліції»* аргументовано положення про те, що в умовах сьогодення адміністративна процедура здійснення контрольню-наглядової діяльності підрозділами превентивної діяльності Національної поліції – це формалізований, але динамічний і відкритий до вдосконалення соціально-правовий механізм, за допомогою якого виражається імперативна воля публічної влади, спрямована на підтримку колективної безпеки та публічного порядку з одночасною повагою та захистом людської гідності, прав і свобод особистості. У відповідній процедурі спостерігається поєднання раціональності виникнення та існування відповідних публічно-правових інститутів з етичними принципами справедливості та пропорційності (адекватності), а технологічні інструменти осмислюються як сучасні засоби, що уможливають оптимальну, об'єктивну та раціональну реалізацію цінностей права й демократії (зокрема, у частині забезпечення прозорості дій суб'єкта владних повноважень, фіксування дій такого суб'єкта, що дозволяє в подальшому оцінити його дії та рішення за критеріями правомірності, раціональності, гуманності тощо).

У контексті осмислення змісту адміністративної процедури констатовано, що вона слугує точкою перетину прагматичних цілей публічного адміністрування у сфері забезпечення публічної безпеки та порядку, а також усталених нормативних стандартів правової держави й моральних імперативів сучасного гуманізму, з огляду на що відповідна адміністративно-правова діяльність усвідомлюється не лише як інструмент примусу або контролю (як це було в

радянський період розвитку вітчизняного механізму превенції протиправних діянь), а й як правомірна та на морально-етичному рівні обґрунтована (суспільно прийнятна) форма взаємодії держави та громадян.

У підрозділі 2.2 «Адміністративно-правові інструменти здійснення контрольної-наглядової діяльності підрозділами превентивної діяльності Національної поліції» визначено, що ці інструменти є комплексом взаємодоповнюючих правових, організаційно-правових, інформаційно-аналітичних, консультативно-просвітницьких і технічних засобів, що регулюють і забезпечують реалізацію завдань з підтримання публічного порядку, попередження та припинення правопорушень, захисту прав і свобод громадян. Відповідні інструменти охоплюють весь цикл превентивної діяльності Нацполіції, а саме: починаючи з моніторингу криміногенної обстановки та планування оперативно-тактичних заходів і завершуючи прийняттям правозастосовних рішень (протоколи, постанови), консультування та просвіти населення. З огляду на це, адміністративно-правові інструменти усвідомлюються як багатофункціональна та взаємопов'язана система елементів – правових та організаційно-правових форм, методів і матеріально-технічних ресурсів, належне використання яких гарантує своєчасне й ефективне реагування на фактори правопорушень, а також сприяє систематичній профілактиці правопорушень, зокрема за рахунок адресної роботи з «групами ризику», культивування та зміцнення правосвідомості населення тощо.

У підрозділі 2.3 «Гарантії забезпечення законності під час здійснення контрольної-наглядової діяльності підрозділами превентивної діяльності Національної поліції» виокремлено загальні та спеціальні гарантії. Загальні гарантії створюють сприятливі комплексні умови, що фактично унеможливають поліцейське свавілля, вияви корупції, системні зловживання, а в разі виникнення таких практик вони відразу ж припиняються як органами державної влади, так і суб'єктами громадянського суспільства. Спеціальні гарантії становлять чітко структуровану сукупність правових, організаційно-управлінських, процедурних і контрольних механізмів, покликаних забезпечувати безумовне дотримання норм права, захист конституційних прав і свобод, а також ефективність контрольної-наглядових заходів на всіх етапах їх реалізації. Так, якщо загальні гарантії створюють нормативно-ідеологічне тло й визначають вихідні умови законності, то спеціальні гарантії – це професійні інструменти й регулятори, які безпосередньо впливають на кожну управлінську дію та рішення підрозділів превентивної діяльності. Спеціальні гарантії – це цілісний інструментарій публічно-правового регулювання, що системно закріплює законність у повсякденній практиці підрозділів превентивної діяльності Національної поліції. Відповідні гарантії забезпечують надійну операційну основу, захищають права громадян, створюють стійкий механізм внутрішнього та зовнішнього контролю, гарантують, що превентивна діяльність, зокрема контрольна-наглядова, буде здійснюватися виключно в правових межах, відображаючи демократичні цінності, сприяючи пануванню права та повазі до людини.

**Розділ 3 «Шляхи вдосконалення здійснення контрольно-наглядової діяльності підрозділами превентивної діяльності Національної поліції»** містить два підрозділи.

У підрозділі 3.1 *«Особливості взаємодії підрозділів превентивної діяльності з територіальними громадами та юридичними особами публічного права щодо здійснення контрольно-наглядової діяльності»* встановлено, що ця взаємодія слугує ключовим фактором комплексної та результативної превенції правопорушень на місцевому рівні. Вона відображає технічно-організаційне зближення різних суб'єктів публічного адміністрування, а також соціально-правовий синергетичний процес, де громади й муніципальні структури фактично доповнюють обмежені ресурси та компетенції поліції. Причому в межах такої взаємодії контрольно-наглядова функція поліції перестає сприйматися як суто каральна й трансформується в модель Community Policing, у межах якої превентивні підрозділи Національної поліції формують довірчі відносини з громадянами, ураховують специфіку територій і залучають юридичні особи публічного права в систему превентивної роботи на основі взаємодії. Так, по-перше, специфіка взаємодії з територіальними громадами ґрунтується на принципі субсидіарності й децентралізації: виконавчі комітети місцевих рад, комунальні підприємства та органи публічної служби у сфері соціальної безпеки надають поліцейським підрозділам фактори оперативного й ресурсного посилення (інфраструктура, локальні програми безпеки, фінансування), а також забезпечують зворотний зв'язок і контроль з боку мешканців. Вказана обставина не лише підвищує швидкість реагування на правопорушення, а й знижує рівень недовіри до поліції, адже територіальна громада відчуває себе повноправним учасником у забезпеченні правопорядку. Унаслідок цього формується стійка система спільного планування та реалізації профілактичних операцій, у тому числі за допомогою адміністративно-правових договорів і меморандумів про співпрацю. По-друге, залучення юридичних осіб публічного права – муніципальних служб (зокрема муніципальної варти), установ забезпечення соціальної безпеки сукупно дає змогу диверсифікувати дію механізму контрольно-наглядової діяльності. Завдяки регулярному обміну інформацією з комунальними структурами поліція отримує додаткові дані (наприклад, про залежних осіб), що сприяє підвищенню точності й вибірковості превенції. У свою чергу залучення служб соціального захисту й освітніх установ означає, що превентивна робота виходить за межі репресивних заходів і набуває соціальний, просвітницький характер, орієнтований на роботу з групами ризику, а також попередження рецидивів. По-третє, комплекс взаємодії, побудований на принципі Community Policing, стає центральним методологічним орієнтиром: ця засаднича ідея зміщує акценти з постфактум-реагування (тобто реактивного реагування) на правопорушення до їх ранньої профілактики та формування правової культури громадян. Організація спільних патрулів (муніципальної варти та поліції), а також регулярне звітування перед громадами, публічні консультації та зустрічі безпосередньо впливають на зміцнення довіри до поліції та партнерства з поліцією. Поліція, орієнтована на потреби та специфіку кожної громади, отримує

більш адекватну картину проблем, а жителі відчують свою включеність у процес управління безпекою. По-четверте, ключовими перешкодами для вдосконалення взаємодії є: недостатнє фінансування, прогалини в правовій регламентації співробітництва (відсутність типових актів, єдиних алгоритмів адміністративно-правових договорів), інформаційні бар'єри та корупційні ризики. Їх подолання вимагає цілеспрямованих системних рішень – від розширення можливостей співфінансування та розроблення модельних положень про кооперацію до впровадження уніфікованих електронних реєстрів і вироблення жорстких антикорупційних стандартів під час укладення меморандумів.

У підрозділі 3.2 *«Правові й організаційні напрями вдосконалення адміністративно-правового регулювання здійснення контрольної-наглядової діяльності підрозділами превентивної діяльності Національної поліції»* констатовано, що комплексний аналіз адміністративно-правових засад контрольної-наглядової діяльності підрозділів превентивної діяльності Національної поліції засвідчує потребу в системному, науково обґрунтованому, стратегічно вибудованому вдосконаленні національного законодавства у відповідній сфері. Ураховуючи наростаючу складність і розширення криміногенних факторів у безпековій обстановці сфери публічної безпеки та порядку, зростання соціально-економічної напруженості в державі, а також концептуальний перехід до сервісно орієнтованого формату поліцейської роботи, можна дійти висновку, що розв'язання цих та інших проблем потребує передусім створення та затвердження Стратегії підвищення ефективності превентивної діяльності Національної поліції до 2030 року, яка цілісно спирається на ідею Community Policing, враховує потенціал застосування принципів ризик-орієнтованого підходу в превентивній діяльності поліції, можливості інтеграції аналітичних та ІТ-технологій тощо. У контексті реалізації цієї Стратегії запропоновано розробити і прийняти Закон України «Про контрольну-наглядову діяльність», що стане важливим кроком до усунення фрагментарності, прогалин і суперечностей у чинних нормах законодавства в цій сфері. Зокрема, у пропонованому законодавчому акті слід визначити правовий статус суб'єктів контрольної-наглядової діяльності, окреслити систему цих суб'єктів, загальні процедурні правила здійснення контрольної-наглядових заходів, стандарти прозорості й відповідальності таких суб'єктів. Також у контексті вдосконалення законодавства доцільно доповнити Закон України «Про Національну поліцію» статтею 24-1, у якій буде закріплено визначення та ключові напрями превентивної діяльності. Крім того, доцільно розробити й затвердити наказом МВС України Порядок здійснення превентивної діяльності. Нагальною також є потреба в створенні експертно-консультативної групи при МВС (чи Національній поліції), діяльність якої дозволить оперативним чином адаптувати правові інструменти до мінливих викликів (ризиків) у безпековій обстановці, упроваджувати інноваційні рішення (Big Data, прогнозу аналітику тощо), а також формувати пропозиції щодо вдосконалення методик планування, організації та застосування контрольної-наглядових заходів.

## ВИСНОВКИ

У **висновках** дисертації наведено теоретичне узагальнення та практичне вирішення наукової проблеми, яка полягає в розробленні адміністративно-правових засад здійснення контрольно-наглядової діяльності підрозділами превентивної діяльності Національної поліції:

1. Контрольно-наглядова діяльність підрозділів превентивної діяльності Національної поліції – це регламентована чинним законодавством та узгоджена з принципами права комплексна управлінська діяльність відповідного органу публічної служби (у межах предмета відання), здійснювана ним на регулярній основі з метою забезпечення законності, підтримання громадського порядку, захисту прав, свобод і законних інтересів громадян, передбачаючи систематичне спостереження, перевірку й оцінку діяльності об'єктів, щодо яких підрозділами превентивної діяльності здійснюються заходи контрольно-наглядового характеру, з подальшим вжиттям заходів щодо попередження, виявлення та усунення порушень.

Контрольно-наглядова діяльність підрозділів превентивної діяльності Національної поліції характеризується такими ознаками: 1) є елементом правопорядку (регламентується чинним законодавством та узгоджується із принципами й нормами права) та особливим вираженням окремої форми здійснення функцій держави; 2) є адміністративно-правовою діяльністю, що об'єктивується в системі публічного адміністрування України та має державно-владний характер; 3) має конкретну мету (забезпечення умов правопорядку, підтримки безпеки й дотримання прав, свобод, законних інтересів громадян і публічних інтересів загалом), виконує комплекс завдань (попередження правопорушень шляхом виявлення факторів, що можуть сприяти порушенню закону, та вжиття заходів для їх усунення; збір, аналіз та оцінка інформації щодо об'єкта контролю (нагляду) з приводу відповідності його дій та становища обов'язковим вимогам; реалізація адміністративно-правових заходів реагування на виявлені факти поведінки, яка відхиляється від норми тощо); 4) охоплює сфери суспільного життя, які окреслюються предметом відання відповідних підрозділів превентивної діяльності; 5) виконує певні функції (охоронну, мотиваційно-стимулюючу, виховну, прогностичну, планування, регулювання, забезпечувальну, координаційну, інформаційну, інструктивну); 6) має особливий суб'єктний склад, охоплюючи суб'єкти, які здійснюють контрольно-наглядові заходи й адресатів цих заходів; 7) має організуючий характер; 8) передбачає обов'язкову орієнтацію посадових осіб, що планують, організують і здійснюють контрольно-наглядові заходи на професійні стандарти та правила етики професійних публічних службовців; 9) передбачає використання відповідного набору способів і засобів здійснення такої управлінської діяльності; 10) передбачає виникнення, перебіг, призупинення та припинення адміністративно-правових відносин з приводу контролю (нагляду); 11) завершується прийняттям рішення, яке має юридичне значення, сприяючи досягненню мети цієї управлінської діяльності; 12) є умовно



адаптивною діяльністю щодо стандартів гармонійної стабільності публічного адміністрування.

2. Нормативно-правові засади здійснення контрольної-наглядової діяльності підрозділами превентивної діяльності Національної поліції об'єктивуються на таких рівнях: 1) конституційний рівень, адже в Конституції регламентуються засади діяльності органів публічної служби, проголошуються права, свободи людини та громадянина, які мають ураховуватися під час контрольної-наглядової діяльності; 2) міжнародно-правовий рівень, який умовно поділяється на такі групи міжнародно-правових актів: а) міжнародно-правові акти у сфері прав людини: загальні (Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про громадянські та політичні права тощо); спеціальні (Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поводження та покарання, Конвенція про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами та ін.); б) міжнародно-правові акти у сфері запобігання та протидії окремим протиправним діям (Керівні принципи для запобігання злочинності, Конвенція ООН проти корупції та ін.); 3) законодавчий рівень, а саме: а) загальні акти, що забезпечують юридичну визначеність управлінської діяльності підрозділів превентивної діяльності (Закон України «Про Національну поліцію», Кодекс України про адміністративну діяльність); б) спеціальні акти, що регламентують правовий режим контролю та нагляду (закони «Про адміністративні послуги», «Про адміністративну процедуру», «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності»); в) особливі законодавчі акти, що визначають особливі правові режими (закони «Про запобігання корупції», «Про дорожній рух», «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі», «Про запобігання та протидію домашньому насильству» та ін.); 4) підзаконний рівень, а саме акти Президента України (Укази № 96/2016, № 392/2020, № 119/2021 та ін.), Кабінету Міністрів України (постанови 1992 року № 576, 2007 року № 795, 2011 року № 1098, 2015 року № 730, № 877, 2016 року № 907 та ін.), МВС України (накази, що затверджують Положення про Національну поліцію, інструкції та порядки у сфері контролю та нагляду); Національної поліції (накази, якими затверджуються положення про підрозділи превентивної діяльності).

3. Адміністративно-правовий статус підрозділів превентивної діяльності Національної поліції становить фундаментальну юридичну конструкцію, що виражає сукупність закріплених у нормативно-правових актах якісних характеристик (цілей, завдань, функцій, компетенції, а також прав, обов'язків та особливостей відповідальності) зазначених суб'єктів владних повноважень, їх посадових осіб, комплексно визначаючи їх організаційно-інституційне становище, потенціал взаємодії з іншими суб'єктами в системі Національної поліції та поза нею – з іншими суб'єктами адміністративного права. Структурно цей статус поділяється на такі блоки: 1) цільовий блок, а саме: мета суб'єкта, що полягає в запобіганні та мінімізації правопорушень, забезпеченні дотримання громадського порядку й безпеки, захисті прав і свобод громадян; завдання суб'єкта (своєчасне попередження правопорушень і злочинних діянь через профілактичну роботу з

населенням; контроль за дотриманням законодавства у різних сферах суспільних відносин; організація та проведення профілактичних заходів, спрямованих на мінімізацію криміногенних факторів у безпековій обстановці; захист вразливих категорій населення та ін.); функції суб'єкта (інформаційно-аналітична, контрольна-наглядова, оперативно-профілактична, координаційно-організаційна, правозастосовна); 2) компетенційний блок, що охоплює предмет відання, права (правомочності вчиняти певні юридично значущі дії), обов'язки (імперативно визначені функції та завдання), а також специфічні (конституційно-правові й адміністративно-правові) обмеження суб'єкта; 3) блок відповідальності, що відображає властивості суб'єкта, які впливають з комплексу норм законодавства, у яких визначаються підстави, умови й порядок застосування заходів впливу до працівників поліції, їх види, механізм притягнення до відповідальності.

4. Контрольно-наглядова діяльність, що здійснюється підрозділами превентивної діяльності Національної поліції, поділяється на види залежно від низки критеріїв, зокрема: 1) цільова характеристика контрольної-наглядової діяльності: запобіжна та реагуюча діяльність; 2) об'єкт контролю (нагляду): контроль (нагляд) за поведінкою суб'єкта; контроль (нагляд) за громадськими просторами, будовами; 3) за характером контрольних-наглядових заходів: а) урахуваючи час і підстави проведення заходів: плановий і позаплановий контроль; б) з огляду на обсяг і спрямованість аспектів, що перевіряються: комплексний і цільовий контроль. Найбільш практично доцільною є класифікація видів контрольної-наглядової діяльності відповідно до напрямів реалізації контрольної-наглядової функції Національної поліції, а саме контроль і нагляд у сфері: забезпечення публічної безпеки та порядку; безпеки дорожнього руху (дотримання Правил дорожнього руху, з'ясування стану транспортних засобів); дозвільної системи; виконання зобов'язань; дотримання прав і захисту вразливих категорій громадян.

Контрольно-наглядова діяльність підрозділів превентивної діяльності Національної поліції ґрунтується на таких принципах: 1) загальноправові принципи, а саме: верховенства права; законності; поваги та дотримання прав людини; рівності; справедливості; 2) спеціальні принципи, зокрема: принцип відкритості контрольної-наглядової діяльності; принцип об'єктивності й політичної неупередженості; принцип пропорційності контрольної-наглядової діяльності; принцип професіоналізму; принцип патріотизму в контрольній-наглядовій діяльності; принцип добросовісності (непідкупності); принцип оперативності й ефективності; принцип відповідальності; принцип науковості.

5. Адміністративні процедури здійснення контрольної-наглядової діяльності підрозділами превентивної діяльності Нацполіції – це нормативно встановлений, детально регламентований і процесуально структурований комплекс адміністративно-правових дій, що вчиняються уповноваженими посадовими особами зазначеного органу з метою попередження правопорушень, забезпечення громадської безпеки та підтримання правопорядку. Основними ознаками таких процедур є те, що вони: 1) поєднують в собі як публічний, так й індивідуальний характер; 2) мають підзаконний характер (нормативна обумовленість) та

обумовлюють юридичні наслідки; 3) мають формалізований і динамічний характер вираження; 4) мають конкретну мету (забезпечення громадської безпеки, правопорядку й захист публічних інтересів шляхом своєчасного, ефективного та правомірного застосування контрольньо-наглядових повноважень підрозділами превентивної діяльності) та спрямовані на виконання певних завдань (практична об'єктивація розроблених, упроваджених та актуалізованих нормативно-правових актів, що визначають детальний порядок здійснення контрольних і наглядових дій; визначення кола суб'єктів та ситуацій, які можуть бути охоплені превентивними заходами контрольньо-наглядової діяльності; систематичний збір, перевірка й оцінка відомостей про діяльність підконтрольних суб'єктів тощо); 5) характеризуються особливим змістом: наявність особливого предмета відносин у межах процедури (конкретно-індивідуальна адміністративна справа несуперечливого характеру); особлива суб'єктна складова їх змісту; процедурні гарантії.

6. Основними адміністративно-правовими інструментами здійснення контрольньо-наглядової діяльності підрозділами превентивної діяльності Національної поліції є: 1) організаційно-розпорядчі інструменти: нормативно-правові й ненормативні акти; планування та координація превентивних заходів; 2) правозастосовні та процедурно-процесуальні інструменти: перевірки й інспекції; складання протоколів про адміністративні правопорушення; винесення приписів, попереджень і постанов; застосування заходів адміністративного примусу; 3) інформаційно-аналітичні інструменти: моніторинг криміногенної обстановки; інформаційно-комунікаційна взаємодія з іншими органами публічної служби; попереднє виявлення потенційних порушників; 4) консультативно-просвітницькі інструменти: правова пропаганда (просвіта) й освітні заходи; індивідуальна профілактична робота.

7. Гарантії забезпечення законності під час здійснення контрольньо-наглядової діяльності підрозділами превентивної діяльності Національної поліції поділяються на такі рівні: 1) загальні гарантії, а саме: політичні гарантії (демократична форма правління та наявний політичний плюралізм; поділ публічної влади, а також наявність системи стримувань і противаг); соціально-економічні гарантії (стабільне фінансування Національної поліції, а також забезпечення діяльності поліції достатньою матеріально-технічною базою; соціальна захищеність посадових осіб поліції та конкурентоспроможна заробітна плата в поліції); ідеологічні (морально-ціннісні) гарантії (публічне визнання пріоритету прав і свобод людини, верховенства права; високий рівень правової культури суспільства, який підтримується системою освіти, медіа, громадянським суспільством); 2) спеціальні гарантії, тобто: нормативно-правові гарантії (наявний обсяг нормативно-правових засад контрольньо-наглядової діяльності, що має узгоджуватись із принципами права); організаційні гарантії (система відомчого управління й контролю; підготовка та підвищення кваліфікації посадових осіб, а також атестування посадових осіб підрозділів превентивної діяльності Національної поліції; матеріально-технічне забезпечення; достатнє фінансування та забезпечення ресурсами); процедурно-процесуальні гарантії (наявність

регламентованих адміністративних процедур, які визначають; наявність механізмів службового розслідування та оскарження дій і рішень посадової особи підрозділу превентивної діяльності; наявність процедурно-процесуальних гарантій прав людини; обов'язкові стандарти щодо форми й порядку складання протоколів про адміністративні правопорушення); невідворотність юридичної відповідальності.

8. Взаємодія підрозділів превентивної діяльності з територіальними громадами та юридичними особами публічного права щодо здійснення контрольної-наглядової діяльності переважно виявляється у: розробленні та реалізації місцевих програм безпеки, що передбачають вироблення єдиної стратегії взаємодії щодо здійснення контрольної-наглядової діяльності; діяльності координаційних рад як дорадчих органів, що формуються при районних радах або міських радах, а також безпосередня взаємодія з освітніми закладами, установами охорони здоров'я, з центрами надання соціальних послуг і службами в справах дітей; укладенні договорів про співпрацю, а також меморандумів; спільне патрулювання та самостійне патрулювання, яке здійснює комунальне формування з охорони громадського порядку, що знижує функціональне навантаження поліції; здійснення спільного (з представниками центрів надання соціальних послуг та/або служб у справах дітей) профілактичного патруля.

Взаємодія підрозділів превентивної діяльності Національної поліції з територіальними громадами сприяє впровадженню принципу Community-Oriented Policing, проте ускладнена: 1) браком ресурсної бази для ефективної взаємодії, що є проблемою, яка мінімізується шляхом гнучкого розподілу бюджетних коштів, а також участі територіальної громади в грантових програмах ЄС, благодійних фондів тощо; 2) недостатністю нормативно-правового забезпечення взаємодії, що є проблемою, яку доцільно розв'язувати шляхом: а) розроблення на рівні МВС, Міністерства розвитку громад та територій України, Асоціації міст України типових меморандумів, у яких будуть чітко регламентовані алгоритми здійснення спільних операцій, механізми фінансування та методики обміну інформацією; створення порядку взаємодії в межах профілактики домашнього насильства, підліткової злочинності, незаконної торгівлі алкогольними виробами тощо.

9. Удосконалення адміністративно-правового регулювання здійснення контрольної-наглядової діяльності підрозділами превентивної діяльності Національної поліції на сьогодні має розпочинатися зі створення та затвердження Стратегії підвищення ефективності превентивної діяльності Національної поліції до 2030 року, у якій буде враховано міжнародний досвід та європейські стандарти у сфері превентивної діяльності, що передбачають чітко вибудовані механізми моніторингу, аналізу даних і прогнозування криміногенних загроз, передусім використання ризик-орієнтованих підходів, упровадження інноваційних технологічних рішень (Big Data, GIS-технології, предиктивна аналітика) в національну практику превентивної діяльності, що сприятиме оптимізації діяльності підрозділів превентивної діяльності Національної поліції. Структурно пропонується Стратегія може складатися з таких розділів: а) «Вступ і загальні положення», у якому буде окреслено контекст, у якому створюється цей акт, а

також комплекс передумов, що мотивували скласти довгостроковий план щодо підвищення ефективності превентивної діяльності Національної поліції; б) «Оцінка поточного стану превентивної діяльності» (вказує на проблематику нормативно-правового, організаційно-інституційного, кадрового, матеріально-технічного й інших типів забезпечення превентивної діяльності поліції); в) «Стратегічні напрями вдосконалення превентивної діяльності», що визначатиме пріоритетні напрями вдосконалення превентивної діяльності: нормативно-правове вдосконалення; організаційно-управлінське вдосконалення; подальша цифровізація превентивної діяльності; накопичення та розвиток кадрового потенціалу; зміцнення взаємодії на місцевому, національному й міжнародному рівнях; г) «Показники ефективності та моніторинг реалізації Стратегії».

У межах реалізації зазначеної Стратегії запропоновано: по-перше, розробити і прийняти Закон України «Про контрольно-наглядову діяльність», у якому буде визначено: 1) цілі, завдання, сферу дії Закону, основні терміни; 2) правовий статус суб'єктів, які здійснюють контрольно-наглядову діяльність, їх організаційну структуру; 3) організацію контрольно-наглядової діяльності; 4) загальні правила та стандарти здійснення контрольно-наглядової діяльності; 5) акти в контрольно-наглядовій діяльності; 6) гарантії прав і законних інтересів суб'єктів, щодо яких здійснюються контрольно-наглядові заходи; 7) особливості забезпечення прозорості контрольно-наглядової діяльності й невідворотності відповідальності за порушення порядку здійснення контрольно-наглядових заходів; по-друге, доповнити Закон України «Про Національну поліцію» статтею 24-1 «Повноваження поліції у сфері превентивної діяльності», у якій буде визначено поняття «превентивна діяльність», мету й завдання цієї діяльності, форми, способи здійснення превентивної діяльності, перелік підрозділів Національної поліції, які є підрозділами превентивної діяльності; по-третє, розробити й затвердити наказом МВС України Порядок здійснення превентивної діяльності, який буде містити загальні методичні рекомендації та стандарти здійснення превентивної діяльності загалом; по-четверте, створити постійну експертно-консультативну групу при МВС (або Національній поліції), що здійснюватиме науково-дослідне забезпечення оптимізації превентивної діяльності поліції, розроблятиме проекти актів і методичні рекомендації щодо оптимізації методик контролю та нагляду підрозділами превентивної діяльності Національної поліції.

**СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ  
в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:**

1. Марянян А.Г. Спеціальні принципи контрольно-наглядової діяльності підрозділів превентивної діяльності Національної поліції. *KELM*. 2022. № 7 (51). С. 378–382 (Республіка Польща).
2. Марянян А.Г. Міжнародно-правовий рівень забезпечення контрольно-наглядової діяльності підрозділів превентивної діяльності Національної поліції. *Право та державне управління*. 2023. № 4. С. 445–450.
3. Марянян А.Г. Зміст адміністративних процедур здійснення контрольно-наглядової діяльності підрозділами превентивної діяльності Національної поліції. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 9. С. 594–597.
4. Марянян А.Г. Концептуальні ознаки контрольно-наглядової діяльності підрозділів превентивної діяльності Національної поліції. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2024. Вип. 3. С. 96–102.
5. Марянян А.Г. Поняття контрольно-наглядової діяльності підрозділів превентивної діяльності Національної поліції. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2024. Вип. 4. С. 178–183.

**які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:**

6. Марянян А.Г. Загальноправові принципи контрольно-наглядової діяльності підрозділів превентивної діяльності Національної поліції. *Взаємодія публічного та приватного права: сучасні проблеми та виклики: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (Київ, 21–22 лют. 2022 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2022. С. 139–141.
7. Марянян А.Г. Основні види контрольно-наглядової діяльності підрозділів превентивної діяльності Національної поліції. *Тенденції та перспективи розвитку юридичної науки сьогодення: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (Київ, 16–17 квіт. 2024 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2024. С. 136–139.

**АНОТАЦІЯ**

**Марянян А. Г. Адміністративно-правові засади здійснення контрольно-наглядової діяльності підрозділами превентивної діяльності Національної поліції.** – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». – Науково-дослідний інститут публічного права, Київ, 2025.

У дисертаційному дослідженні розв'язано наукове завдання, пов'язане із визначенням та описом змісту адміністративно-правових засад здійснення контрольно-наглядової діяльності підрозділами превентивної діяльності Національної поліції. Схарактеризовано поняття та розкрито сутність контрольно-наглядової діяльності підрозділів превентивної діяльності Національної поліції, а також окреслено актуальні нормативно-правові засади здійснення контрольно-наглядової діяльності вказаними суб'єктами владних повноважень. Визначено

адміністративно-правовий статус підрозділів превентивної діяльності, уточненню їх місце в сучасній системі Національної поліції. Розкрито зміст основних видів і принципів контрольно-наглядової діяльності, що здійснюється підрозділами превентивної діяльності Національної поліції, а також сформульовано поняття адміністративних процедур здійснення контрольно-наглядової діяльності вказаними підрозділами. Виокремлено та проаналізовано комплекс сучасних адміністративно-правових інструментів здійснення контрольно-наглядової діяльності підрозділами превентивної діяльності Національної поліції, комплекс загальних і спеціальних гарантій забезпечення законності під час здійснення цієї управлінської діяльності. З'ясовано особливості взаємодії підрозділів превентивної діяльності з територіальними громадами та юридичними особами публічного права щодо здійснення контрольно-наглядової діяльності. Встановлено правові й організаційні напрями вдосконалення адміністративно-правового регулювання здійснення контрольно-наглядової діяльності підрозділами превентивної діяльності Національної поліції.

**Ключові слова:** адміністративні процедури, адміністративно-правові засади, адміністративно-правові інструменти, забезпечення законності, контрольно-наглядова діяльність, підрозділи превентивної діяльності, превентивна діяльність, публічне адміністрування, управлінська діяльність.

## SUMMARY

**Marianian A. H. Administrative and Legal Foundations for the Implementation of Control and Supervisory Activities by the Preventive Activity Units of the National Police.** – *Qualifying scientific work as a manuscript.*

Dissertation for the degree of candidate of legal sciences in the specialty 12.00.07 «Administrative law and process; financial law; information law». – Scientific Research Institute of Public Law, Kyiv, 2025.

In this dissertation, the scientific objective of defining and describing the administrative and legal foundations governing the implementation of control and supervisory activities by the National Police's preventive units has been accomplished. It has been established that these activities, regulated by current legislation and guided by integrated legal management principles, are conducted on a regular basis to ensure public safety and order, as well as to protect citizens' rights, freedoms, and legitimate interests.

An essential component of this administrative and legal framework is its regulatory structure, which operates across four distinct levels: the constitutional norms set forth in the Constitution of Ukraine, international legal standards, legislative acts, and relevant by-laws. The preventive units of the National Police possess an administrative and legal status that functions as a fundamental legal construct, defined by normative legal acts that determine their goals, objectives, functions, competencies, rights, duties, and responsibilities. Collectively, these features establish their organizational and institutional position, as well as their capacity to interact with other entities – both within and outside the National Police system—that are subject to administrative law.

Within this dissertation, it has been demonstrated that the control and supervisory activities of these preventive units can be categorized into several distinct types based on specified criteria. It has also been determined that the principles guiding such activities should be regarded as scientifically substantiated and normatively fixed fundamental principles – legal, moral, and ethical in nature – that both inform and regulate the exercise of the units’ powers.

Furthermore, the content of the administrative procedures for implementing these control and supervisory activities has been defined. The proposed administrative and legal instruments for their implementation form a coherent system of measures, including legal, organizational, and procedural steps applied within a legally defined scope of competence. It has also been ascertained that the guarantees ensuring the rule of law, when these preventive units perform control and supervisory functions, have several distinctive features.

The interaction of preventive units with territorial communities and legal entities of public law in the course of their control and supervisory activities is manifested through various forms. These include the development and implementation of local security programs establishing a unified cooperation strategy, the work of coordinating councils under district or city councils, and direct engagement with educational institutions, healthcare facilities, social service centers, and children’s services. Such interaction is further supported by cooperation agreements, memoranda, and both joint and independent patrols conducted by communal groups responsible for public order.

It has been demonstrated that improving the administrative and legal regulation of the National Police’s control and supervisory activities should begin with the creation and adoption of a “Strategy to Increase the Effectiveness of the National Police’s Preventive Activities until 2030.” As part of implementing this Strategy, it is recommended to enact a Law of Ukraine “On Control and Supervisory Activities” and to supplement the Law of Ukraine “On the National Police” with Article 24-1, entitled “Powers of the Police in the Field of Preventive Activities.” In addition, the Ministry of Internal Affairs of Ukraine should develop and approve a “Procedure for the Implementation of Preventive Activities.” Finally, it is advisable to establish a permanent expert advisory group under the Ministry of Internal Affairs (or the National Police) to provide research support for optimizing preventive police work, drafting legal acts, and developing methodological recommendations.

**Keywords:** administrative and legal foundations, administrative and legal instruments, administrative procedures, control and supervisory activities of preventive units, ensuring legality, management activities, preventive activities, public administration.